

**„A műrcüs az enyim!” Lénárd Róbert:
„Pajzán históriák” (Tanyaszínház, 2014)**

OLÁH Tamás

University of Theatre and Film Arts Budapest, Doctoral School
olah.k.tamas@gmail.com

**Abstract: “Mürcüs is Mine!” Róbert Lénárd: „Impish Stories” [Pajzán históriák]
(Tanyaszínház [Hamlet’s Theater], 2014)**

The population of the Hungarians in Vojvodina is drastically declining. In order to stop this process, in 2013 the Hungarian National Council (Magyar Nemzeti Tanács) developed a strategy called the Population Action Plan (Népesedési Akcióterv), which offered solutions to the Hungarian-speaking, fertile population of the province. A year later, the Hamlet’s Theater’s (Tanyaszínház) company under the direction of Róbert Lénárd examined the biopolitical aspects of the action plan and made a memorable performance using several erotic folk tales from Vojvodina.

Keywords: *Tanyaszínház, biopolitics, minority identity, impish folk tales, community.*

Közismert tény, hogy a vajdasági községekben negatív a természetes szaporulat. [...] A településeken idősödik a korösszetétel. Sok az öreg, hallják? A népszaporulat mutatói meg mán bizony, bizony huzamosabb ideje a nulla alatt vannak, azazhogy [...] nem érik el a naturális reprodukcióhoz szükséges szintet. A tartomány lélekszáma csökken. Évente tizennyolctól húszezer gyerek jön a világra, oszt’ ugyanekkor az elhalálozások száma meg évente harmincezer körül alakul. Hát most nézzék ezt a másfél porontyot itt az első sorba! Hogy maradjon így fönn a nép? A Szerbiai Statisztikai Hivatal adatai szerint Szerbia természetes szaporulata 2008-ban -4,6 ezrelék volt, Vajdaságé -5 ezrelék, oszt’ ugyanekkö ez az arány, mit gondolnak, az észak-bánáti településeken mennyi vót? -7,4 ezrelék, az anyja hét szentségit! [...] Mindezek felvetik a demográfiai folyamatok befolyásolásának szükségességét... Most akkó elmondom magyarú is, jó? Rá kő venni a vajdasági magyart, hogy henteregen többet. Hajrá apjuk, hajrá magyarok!

Részlet a Pajzán históriák (Tanyaszínház, 2014) című előadás prologusából.

Lénárd, 2014, 2

Igaz, ami igaz: a vajdasági magyarság lélekszáma drasztikusan csökken. 2013-ban e folyamat megállításának érdekében a helyi kisebbség legfontosabb önálló politikai szerve, a Magyar Nemzeti Tanács egy öt évre szóló népesedési stratégiát mutatott be, mely megoldási javaslatokat kínált a magyar ajkú, nemzőképes lakosság számára. Egy évvel később az 1978 óta minden nyáron az autonóm tartomány falvaiban és kistelepülésein játszó egyedülálló szabadtéri vándorszínház, a Tanyaszínház (lásd Oláh, 2017) társulata erotikus népmesék felhasználásával készített az MNT akciótervére reflektáló, több szempontból is emlékezetes előadást.

Jugoszlávia széthullásával a Szerbiára és Montenegróra zsugorodott államszövetség 2002-ben fogadta el a nemzeti kisebbségek szabadság- és egyéb jogainak védelméről szóló törvényt (Anon., 2002). Ennek értelmében az állam a kisebbségek nemzeti tanácsainak igényeit szem előtt tartva, azokra közhatalmi jogosítványokat ruházhat át a megfelelő pénzeszközök biztosítása mellett. A 35 tagú Magyar Nemzeti Tanácsot 2002. szeptember 21-én még egy olyan testület választotta meg, melynek elektorai valamely általános választáson (szövetségén, köztársaságin, tartományin vagy helyi önkormányzatán) mandátumot nyert magyar pártok, illetve a fontosabb civil egyesületek képviselői voltak. Csak 2009-ben hozta meg az időközben Montenegró nélkül maradt Szerbia azt a törvényt, melynek értelmében a nemzeti tanácsok megalapításáról a kisebbségek közvetlenül is dönthettek választói névjegyzékük összeállítását követően. Egy ilyen névjegyzékre az aktuális kisebbség húsz százalékkal csökkentett lélekszámának legalább felének kellett önként feliratkozni (Anon., 2009). A Magyar Nemzeti Tanács így mai formájában közvetlen választások útján, 2010-ben alakult meg.¹ Bizonyos közhatalmi jogok gyakorlása mellett a 2009-es törvény kötelező érvényűvé teszi az állami, a tartományi és az önkormányzati szervek számára, hogy a nyelvhasználat, az oktatás, a tájékoztatás és a kultúra területét érintő döntések meghozatala előtt kikérjék a nemzeti tanácsok véleményét, sőt, a tanácsok a központi kormányzattól függetlenül dönthetnek arról, milyen célra fordítják a kisebbségek számára elkülönített állami forrásokat. A Magyar Nemzeti Tanács mindezen felül nem csak a szerbiai, de a törvény által meghatározott területekhez kapcsolódó magyarországi támogatások felhasználása esetében is monopolhelyzetbe került.² Fennállása óta több kulturális intézmény és sajtóorgánum egyedüli vagy társtulajdonosa lett, átvállalva ezzel azok alapítói jogait, illetve új oktatási és kulturális intézményeket is létrehozott teljes tulajdoni jogkörrel, aminek köszönhetően mind az előbbiek, mind az utóbbiak vezetőségének

¹ A Vajdaságban jelenleg öt magyar politikai párt tevékenykedik: a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK), a Magyar Egység Párt (MEP), a Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP), a Magyar Polgári Szövetség (MPSZ) és a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ), mely jelenleg abszolút többséget élvez a Magyar Nemzeti Tanácsban (a 35 tagból 31 a VMSZ színeiben politizál).

² 2010 és 2014 között 32–68% arányban Magyarországról kb. 2 milliárd forint, Szerbiából pedig 2 millió 652 ezer euró anyagi támogatás érkezett a vajdasági magyarság támogatása céljából, mely összeg felhasználásáról kizárólag az MNT dönthetett.

megválasztásába is beleszólhat (vö. Gerold, 2014). A fentiek értelmében a civil szervezetek támogatásáról szintén az MNT kulturális bizottsága dönt, így a Tanyaszínház működéséhez szükséges források túlnyomó része is a Nemzeti Tanácstól származik (vö. ifj. Korhecz, 2009).

A 2011-es utolsó népszámlálás adatai szerint a Vajdaságban 251 136 ember vallja magát magyar nemzetiségűnek. Ez a szám közel negyvenezerrel kevesebb a 2002-ben összeírtnál, azaz a vajdasági magyarság lélekszáma egy évtized alatt mintegy 13,47 százalékkal esett vissza. Hogy megállítsa e drasztikus csökkenését, az MNT 2013-ban kidolgozta *Népesedési akcióterv* elnevezésű stratégiáját, melynek demográfiai analízise szerint a fogyatkozás mintegy hetven százalékát alkotja a természetes fogyás, azaz a születések és a halálozások közötti különbség. Ennek értelmében tehát az alacsony születésszám tehető fő felelőssé a fogyatkozásért. Bevezető szakaszában az akcióterv hosszan elemzi a magyar családok alacsony gyermekvállalási kedvét, a házasságkötések csökkenő számát, a gazdasági emigráció okozta létszámvesztéseket, illetve kitér a fiatal felnőtt lakosság önállósulásának halogatására is. Ezek után programszerűen ad megoldási javaslatokat a média, az önkormányzatok, a civil szervezetek, de elsősorban a magyar ajkú, nemzöképes lakosság számára.

2014 nyarán – a stratégiai program megvalósításának második évében – a Tanyaszínház minden korábbinál fiatalabb korösszetételű, igen népes társulata Lénárd Róbert rendező irányításával vizsgálta meg közelebbről a közösség rohamos fogyatkozásának okait és a Magyar Nemzeti Tanács akciótervét, s reflexióikat megfogalmazva Burány Béla³ népmesegyűjtemények felhasználásával készített több szempontból is emlékezetes előadást. *A Mé' piros a gólya csőre? – Erotikus és obszcén népmesék a Délvidéken* című, közel ezerszáz oldalas kiadványnak már a fülszövege is sokat sejtető:

Rendhagyó a könyv tartalmát illetőleg, hisz a magyar nép erotikus értelemben vett szerelmi világáról, kultúrájáról vajmi keveset tűrt meg mindmáig a nyomdafesték. Az utóbbi években egy-egy ilyen tárgyú munka szinte felfedezésszámba ment. De nyelvében is rendhagyó. Az ok, amiért ilyen néprajzi gyűjteménnyel mindmáig adós maradt a magyar nyelvű könyvnyomtatás, jórésztében e mesék nyelve. A nép az erotikus és obszcén szavaktól sosem félt. Miért is félt volna? Eme ezerszáz-valahány erotikus és obszcén szöveg ezernyi villanás népünk erotikus szellemi életéből, hét nyalábnyi merítés egy roppant gazdag, feltáratlan anyagból.

Burány, 2007

---

³ Burány Béla (1931–2008) vajdasági orvos, epidemiológus, néprajzkutató, szociológus és közíró volt. 2000-ben a Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagjává választották. Néprajzi munkásságának fő irányvonalát a népi szexualitással foglalkozó folklórszövegek gyűjtése jelentette.

A *Pajzán históriák* szövegekönyvét a Burány-gyűjtés népmeséi mellett újságcikkekből, interjúkból és a fentebb említett akcióterv szemelvényeiből maga a rendező állította össze és dramatiszálta. Az előadás műfaji megjelölése „biopolitikai dëkamëron” volt, mely egyrészt izgalmas párhuzamot kínál fel az életörömről mesélő Boccaccio-hősöket fenyegető firenzei pestisjárvány és a vajdasági magyarság megmaradását veszélyeztető fehér pestis között, másrészt pedig egyértelmű utalás Michel Foucault hatalomelméletére, ezért megalapozottnak tűnik a francia gondolkodó nézetei felől indítanunk elemzésünket.

Takács Ádám szerint a foucault-i értelemben vett hatalom azokat a társadalmi szerveződésekben dinamikusan és produktívan jelen lévő viszonyokat jelöli, melyek, miközben tudományos, politikai és gazdasági folyamatokhoz kapcsolódnak, sajátos racionalitással és érvényességi területtel rendelkeznek (Takács, 2009, 17). Ebből egyértelműen következik, hogy Foucault számára „a hatalom jelenségének elemzése nem annyira a politikai uralom vagy a törvénykezés, mint inkább az egyének és közösségek életét konkrétan befolyásoló intézményesített érdekérvényesítés, alávetés és az ezeket lehetővé tévő racionalitás vizsgálatát jelenti” (Takács, 2009, 17–18). A *biohatalom* – idézi Foucault *Sécurité, territoire, population* című munkáját Takács – „a mechanizmusok azon csoportja, amely által az emberi faj alapvető biológiai jegyei [...] egy politikai stratégia, a hatalom egy általános stratégiája részévé válnak, más szóval arra utal, ahogyan a modern európai társadalmak [...] magukévá teszik azt az alapvető biológiai ténnyt, hogy az emberi létezők egy fajt alkotnak” (Takács, 2009, 18). Foucault különbséget tesz az emberi test anatómia-politikája és a népesség biopolitikája között. Az előbbi a test fizikai képességeinek növelésére és fegyelmezésére fókuszál a gazdasági hatékonyság fokozásának érdekében, míg az utóbbi olyan államhatalmi intézkedésekre vonatkozik, melyek számításba veszik, sőt befolyásolni próbálják az olyan biológiai természetű folyamatokat, mint a születési és halálozási arány, az egészség, az élettartam, illetve mindazokat az összetevőket, melyek közrejátszanak e tényezők alakulásában (Foucault, 1999, 139). Egyértelmű, hogy a népesség életfeltételeinek alakulása nemcsak bejósolható, de előre láthatatlan tényezők függvénye is, s ezért közvetlen politikai beavatkozással csak részben alakítható. Ebből kifolyólag a fegyelmezésre épülő hatalmi technikák Foucault szerint hatástalanok e politikai entitással szemben (Takács, 2009, 19). Ez olyan stratégiák alkalmazását hívja életre, mint a statisztikai, demográfiai és közegészségügyi tudás politikai felhasználása, továbbá a jobb élet- és munkakörülmények megteremtését célzó intézkedések bevezetése (Foucault, 1999, 140–141). Foucault szerint tehát „biopolitikának» kell neveznünk mindazt, ami az egyértelmű számítások birodalmába vonja az életet és annak mechanizmusait” (Foucault, 1999, 143). Egy efféle, a Magyar Nemzeti Tanács *Népesedési akciótervé*ből kiolvasható kollektív számítás-birodalomra mondott nemet 36. évadában a Tanyaszínház társulata.

A *Pajzán históriák* játéktere három deszkaszínpadból és az általuk közrefogott porondból állt. A nézőtérrel merőleges, legnagyobb méretű színpadépítmény hátsó

részén világos színű láthatárfüggöny biztosított takarást a színészek számára, míg a jobb és bal oldalon álló kisebb színpadok pusztán emelvényként funkcionáltak. A díszletek teljes hiánya nem idegen a társulat korábbi gyakorlatától. A dramatikus szöveg különböző terei a láthatárfüggöny fényfestésének köszönhetően képződtek meg s különültek el egymástól. A mesék sebes tempójú váltakozását a színpadokat maximálisan kihasználó térdramaturgia is segítette. Ugyan kívül esett a játék terén, de a látvány és a társulat önreprezentációja szempontjából megkerülhetetlen, hogy a társulat egyik traktorutánfutója – oldalán a Tanyaszínház nagyméretű logójával – végig az egyik kisebb színpad mögött állt, s külön fényt kapott, így óhatatlanul a színjáték része lett.

Az előadás vizualitását leginkább a szándékoltan eklektikus hatást keltő kosztümök határozták meg, melyek bizonyos darabjai vajdasági magyar népviseletek jegyeit hordozták magukon, míg mások egy idealizált operett-univerzum piros csizmás, makulátlan, trikolorban pompázó parasztságának sosemvolt ruházatára utaltak. Ez egyértelmű jele volt annak, hogy a játék folyamatosan a valóság és a mesevilág határán egyensúlyoz.

A pajzán históriák sorát élőzene tette még színesebbé. A megszólaló vajdasági obszcén népdalokat maguk a színészek kísérték hangszereiken, melyek gyakorta váltak fallikus szimbólummá az előadás során, a rajtuk való játék pedig több alkalommal is szexuális aktusok metaforikus ábrázolására szolgált. Magának a nemi együttlétnek a megjelenítése sohasem valósult meg explicit módon, kizárólag vizuális metaforák vagy gesztikus jelek alkalmazásával. A szereplők egyetlen pillanatra sem váltak meg nyílt színen ruházatuktól. A szöveg nyelve hasonlóan szemérmes volt. Míg Burány gyűjtése hemzseg a durva kifejezésektől, az előadásban ezeket *mürcüis*, *penna*, *lülüis*, *hetymetyütyüriü*, *csalimankó*, *hersintés* és ezekhez hasonló szavakkal cserélték le. Az obszcén kifejezések eredeti alakjukban csak az autentikus pajzán népdalokban maradtak meg. Az előadást a korábbi gyakorlathoz hasonlóan a vajdasági magyar köznyelven játszották, mely gyakorlatilag megegyezik a népmese gyűjtés nyelvével.

A tizenegy mesét feldolgozó művet a már idézett prológuson kívül köztes monológok, kikiáltóbeszédetek szakították meg, melyek szövegei a látottakra reflektáltak az MNT akciótervének fényében. Erre szolgáltak továbbá az igen sűrűn előforduló félre-mondatok, kommentárok, melyek a mesék cselekményét szakították meg néhány pillanat erejéig. A színházi megcsináltságra utalt az is, hogy a történetek címét a bennük éppen nem játszó színészek valamelyike jelentette be a közönségnek.

Közvetlenül az első mese után – mely gesztusértékűen a szexuális felvilágosításról szólt – egy olyan kisdobos-monológ következett, melyben a névtelen beszélő a *Népesedési akciótervre* utalva elmondta, hogy a király „közleményben hívta föl a figyelmet a mindenféle médiák fontosságára”, melyekben „teret kell adni a pozitív történések, események, élettörténetek bemutatásának.” Az ezek után következő „születik egy gyerek, megírom” egyértelmű utalás volt Kerényi Imre és Bencsik Gábor nagy visszhangot kiváltó levelére, melyet a *Magyar Krónika* című induló folyóirat

reménybeli szerzőihez intéztek 2014-ben (lásd Magyar, 2014). Hasonlóan ironikus volt az előadás tematikáját legitimálni kívánó kijelentés, miszerint a *Pajzán históriák* a fentiek értelmében „törvénytisztelő, a királyi akciótervnek megfelelni akaró”. Az előadásban az olyan szereplők, mint a mesebeli király, a parancsnok vagy a rendőrkapitány normatív, fegyvelmező előírások megfogalmazóiként tűntek fel, akik kikötötték, hogy szeretkezni kizárólag gyermeknemzés céljából szabad.

A játék során több szereplő fakad ki a *Népesedési akcióterv* egyes bekezdéseire reflektálva. Az egyik félre-mondatban például egy férfialak arra volt kíváncsi, hogy a születendő gyerekeknek a király vesz-e majd pelenkát. A *Mese arról, hogy miért nem szabad használni a kotont* című történetben pedig a kántor a falusi paptól szeretett volna választ kapni a címben megfogalmazott égető kérdésre, s válaszul csak annyit kapott, hogy különben „elfogy a keresztény magyar”, s nem lesz, aki templomba menjen. Ha a megszólalást kiemeljük szorosabb kontextusából, a templom szó az előadás logikája alapján behelyettesíthetőnek tűnik a szavazóurnákkal. Az egyik köztes monológban a következőképpen idézik és magyarázzák az akcióterv egyes passzusait:

Manapság divat ez az izé, ez a deviancia. Meg az is, hogy a fiatalok nem akarnak fölnőni. Halogatni a fontos meg az elkerülhetetlen döntéseket. [...] Sokszor tanácsunk azzal, hogy a gyerekek meg a mán nem annyira gyerekek azzal halogassák a családnak az alapítását, hogy ők még nem elég érettek, [...] meg nem biztosak abban, hogy jó döntést hoznak-e, meg deviánskodnak, meg húzzák az időt, meg [...] az identitásukat akarják definiálni. Fontos, hogy ezen a téren is változások legyenek, hogy a párválasztást, az anyaságot, az apaságot, a házasságot megfelelő módon tematizáljuk az iskolába, a templomba, a médiákba.

Most akkó mondom magyarul is, hogy mindenki értse. Meg kő tanítani nekik, mit kő csinálni a csalimankóval meg a pennával. Hogy az egyik a másikba úgy illik, mind a kulcs a zárba. Hogy máshova nem szabad dugdosni őket. El kő nekik magyarázni, mit kő csinálni a nemi szervükkel!

Lénárd, 2014, 13-14

Az erősen ironikus mondatokból egyértelműen a Foucault által leírt hatalom technikai látszanak kirajzolódni, hiszen a népesség biopolitikájának jellemzője, hogy „tárgya már nem az individuális, hanem a kollektív test” (Takács, 2009, 19). Ennek fényében tünetértékű, hogy az akciótervben az individualizmus szintén „gyengeségként” szerepel (Anon., 2013, 14). Az idézett monológ a hatalom e mechanizmusaira tett utalások által ágyazott meg az előadás többi részétől határozottan elkülönülő, sötétebb tónusú történeteknek, melyek a játékidő utolsó negyedében kaptak helyet.

A *Pajzán históriákban* megjelenő meséket témájuk ugyan összekapcsolta, de lineáris építkezésről egyáltalán nem beszélhetünk. Ez tette azonban lehetővé, hogy előre megjósolhatatlan legyen az előbb említett hangulati fordulat, mely az előadást markánsan két részre tagolta. E váltás során egy nagyszabású, zenés-táncos koreográfia keretében az addig

megjelent összes szereplő felvonult a színen, s végül egy tablóban vált mozdulatlaná. Ám mielőtt a közönség tapsolni kezdetett volna – hiszen e jel a lezárás gesztusaként volt olvasható –, egy újabb monológ következett, melyet ezúttal a király adott elő:

„A vajdasági magyaroknál sok a tévhit meg a sztereotípiá, hogy mé is fogy a közösség. Sokan gondolják úgy, hogy azé, mer fogjuk a sátorfánkat oszt elmegyünk más vidékekre. Pedig a kompetens szakemberek is aszongyák, hogy a jelenség elsősorban azzal magyarázható, hogy nem születik elég gyerek. A királyi akciótervbe számos olyan intézkedés kapott helyet, ami a család, a naccsalád, a kicccsalád, a csonkacsalád, egyszóval a magyar család és a magyar anya presztízst növeli.”

Jellemző, hogy az akcióterv milyen szűkszavúan beszél a gazdasági elvándorlásról. E téma kizárólag a bevezető fejezetben jelenik meg, és a lakosság számra jelentett fenyegetése ekkor is eltörpülni látszik az alacsony születési ráta mellett (Anon., 2013, 3). Ám az emigráció ijesztő mértékét kutatások is bizonyítják. Szabadkáról és a Tisza mente környékéről, ahol a legnagyobb a vajdasági magyarság száma, 2014-ben megközelítőleg tízezer diplomás fiatal költözött külföldre a jobb élet reményében (Tórnó, 2014).

Az akcióterv a nemzetiségi szempontból vegyes házasságokat is kedvezőtlennek bélyegzi, hiszen az ilyen kapcsolatokból született gyermekek mintegy hetven százalékban asszimilálódnak a többségi nemzetbe, azaz veszítik el magyar identitásukat. Erre reflektál a *Mese a lányrú, aki nem tudta, mi a jebánye*⁴ című történet is, melyben a földesúr hazatérő lány elűjságolja anyjának, hogy a szomszéd szerb faluból származó Stanko „jebányezni” hívta a kukoricásba, de ő nem ment, mert nem ismerte a szó jelentését. Erre az anyafigura megostorozta gyermeke nemű szervét, hogy megmutassa neki, mi az a *jebánye*. A szülői fenytés ezen formája esetünkben politikai allegóriaként is értelmezhető. Nem véletlen, hogy e szokatlanul brutális jelenet után a lány megígérte anyjának, hogy soha többet nem fog „jebányezni”, azaz nem kezd majd kapcsolatot szerb férfikkal.

A szociális és gazdasági kilátástalanságot tematizálja a *Mese az asszonyrú, aki elveszejtette a saját gyerekeit* című, utolsóként eljátszott történet, melyben a szülők felakasztják tizenéves fiukat, mert nem maradt semmijük, amiből enni adhatnának neki. Igazán megrázó jelenet ez annak fényében, hogy a *Népesedési akcióterv* határozottan ellenzi a magyarság megmaradása szempontjából rendkívül kártékony abortuszt, s külön fejezetben foglalkozik a magzat életének megóvásával (Anon., 2013, 20). A halott fiú mellett szülei mesét mondtak a nagycsaládról, melynek tagjai boldogan éltek, míg meg nem haltak. Ezen a ponton fordult el az előadás a mesék megjelenítésétől, s fosztotta meg a játzókat szerepeiktől. Innentől a színészek már nem népmesei karaktereket formáltak meg, hanem önmagukat alakították, s a tényleges zárlatban csak mint mesélők voltak jelen.

Mindenképpen érdemes megjegyezni, hogy a színészi játék eszközei a markáns hangulati változással együtt szintén megváltoztak. Míg az előadás nagy részére az

---

⁴ jebanje: baszás (szerb)

elrajzolt gesztusok voltak jellemzőek, az előbbi két mesében a szinte realista módon visszafogott játék vált uralkodóvá. Az akasztófahurokból kibújt, korábban tinédzser fiút alakító színész is mindennapi természetességgel, szinte kiáltványszerűen adta elő műrcüs-nagymonológját:

A műrcüs az enyim és nem adom senkinek. Mindenki a műrcüst akarja. Az egész életbe mindenki meg akarja mondani, hogy kő fogni a műrcüst, hogy kő bálni a műrcüssel, hova kő dugni a műrcüst, mié köll pont oda dugni a műrcüst, kinek szabad odadugni a műrcüst meg kinek nem szabad odadugni, mikő kő gyereket csináni a műrcüssel, mikő kő pisáni a műrcüssel. [...] Bele akarnak ugatni a csalimankóhasználat minden részletibe! De azt nem lehet! [...] A műrcüsnek élete van. A műrcüsbe több az élet, mind az összes anyába, apába, fiúba, lányba, asszonyba, állatba, de főleg királyba együttvéve. Mer ahun király van, ott biztos meg akarják mondani, hogy használd a csemangót. De ahun meg akarják mondani, hogy használd a csemangót, ott a csemangónak is van ám egy-két szava ahhoz... A műrcüs kard, a műrcüs buzogány! A műrcüs zászló! A műrcüs atombomba! A műrcüs az enyim. Hogy hol használok, mire használok, kivel használok – az én dögöm. Éljen a műrcüs!

Lénárd, 2014, 22

Erre a szabadságeszményre kapcsolódott rá az előadás utolsó meséje is, melynek kollektív mesélőiként a fiatal színészek kórusban, szerepeiktől megfosztva kiáltották a közönség felé, hogy vágyni, csókolni és szeretkezni igenis szabad.

Ugyan a *Pajzán históriák* vérbő mókázása elsősorban a falusi közönség számára jól ismert népmese-feldolgozásokon alapult, a középkori vásári komédiák hatásmechanizmusait is működésbe hozta. A vásárok mindig tömeges események voltak a középkorban, ahol az emberek nem csak üzleteket kötöttek, hanem szórakoztak is. A kutatók szerint „[i]lyen körben alakul[t] ki a gúnyos hangú, egyszerre szatirikus és bohózatos tréfa, a *farce*, amely egyrészt közbenső állomás az ókori mimiambosz és az újkori kabarétréfa között, másrészt egyik gyökere az újkori vígjátéknak” (Hegedűs és Kónya, 1999, 73–74).

Klaniczay Gábor felidézi, hogy a középkor egyházi ünnepciklusaiban „helyet kap[ott] a szent dolgokat, intézményeket profanizáló népi nevetéskultúra (bolondünnep, farsang, szamáruddnap stb.), amely minden szellemi, egyházi, szent értéket az anyagi-teszt világra termékeny káoszára s mindenekelőtt a szexualitás és az anyagcsere jelenségeire vezet[ett] vissza” (Klaniczay, 1981, 758). *Trágárság és civilizáció* című tanulmányában arra a következtetésre jut, hogy az obszcén folklór egyike azoknak a mindennapi eszközöknek, melyek segítségével az egyének „biztonságosan közlekedhetnek a szexualitás taburendszerének törésvonala mentén” (Klaniczay, 1981, 760–761). E gondolatból kiindulva úgy vélem, hogy a Tanyaszínház 2014-es előadása nem csak azzal a céllal használta fel a Burány-gyűjtemény pajzán szövegeit, hogy rámutasson a szexuális természetű társadalmi tilalmakra, hanem azért is, hogy biztonságos távolságból világhíthasson rá az ezeket kitermelő hatalom politikai eljárásainak mechanizmusaira.

BIBLIOGRÁFIA

- Anon., 2002, Törvény a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről [online], *Jugoszláv Szövetségi Köztársaság Hivatalos Lapja*, no. 11. [Letöltés időpontja: 2020. december 5.]. Elérhető: http://www.puma.vojvodina.gov.rs/dokumentum/Madjari/Jogszabalyok/torveny_a_nemzeti_kisebbsgek_jogainak_es_szabadsagjogainak_vedelmerol.pdf
- Anon., 2009, Törvény a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól [online], *Szerbia Parlamentjének Hivatalos Közlönye*, no. 72. [Letöltés időpontja: 2020. december 5.]. Elérhető: https://www.vajma.info/docs/torveny_nemzeti_kisebbsgek_n_t.pdf
- Anon., 2013, *A Magyar Nemzeti Tanács Népesedési Akcióterve (2013–2017)*, Szabadka, Magyar Nemzeti Tanács.
- BURÁNY Béla, 2007, *Mé' piros a gólya csőre? – Erotikus és obszcén népmesék a Délvidéken*, Budapest, Timp Kiadó.
- FOUCAULT, Michel, 1999, *A szexualitás története I. A tudás akarása*, Budapest, Atlantisz Kiadó.
- GEROLD László, 2014, Rövidzárlat [online], *Vajdaság Ma*, március 11. [Letöltés időpontja: 2020. december 5.]. Elérhető: <http://www.vajma.info/cikk/porteka/203/Rovidzarat.html>
- HEGEDŰS Géza és Kónya Judit, 1999, *Kecskeének. Két és fél évezred drámatörténete*, Budapest, Új Mandátum Kiadó.
- HUSZKA Lilla, 2014, A Népszínház Magyar Társulata nem ért egyet az MNT kulturális bizottságának döntésével [online], *Vajdaság Ma*, június 10. [Letöltés időpontja: 2020. december 5.]. Elérhető: http://www.vajma.info/cikk/kultura/9551/A-Nepszin_haz-Magyar-Tarsulata-nem-ert-egy-et-az-MNT-kulturalis-bizottsaganak-dontesevel.html
- KLANICZAY Gábor, 1981, Trágárság és civilizáció, *Korunk*, Vol. 40. no. 10, 755–762.
- Ifj. KORHECZ Tamás, 2009, *Othonteremtőben a szülőföldön*, Újvidék, Forum Kiadó.
- LÉNÁRD Róbert, 2014, *Pajzán históriák*. [kézirat a szerző tulajdonában].
- MAGYARI Péter, 2014, Kinyílt a pitypang. Megírom. Itt a teljes levél! [online] *444.hu*, január 6. [Letöltés időpontja: 2020. december 5.]. Elérhető: <http://444.hu/2014/01/06/kinyilott-a-pitypang-megirom-itt-a-teljes-level/>
- OLÁH Tamás, 2017, A vajdasági Tanyaszínház mint kulturális modell. Bevezető egy kutatás elé, *Symbolon*, special, 181–186.
- TAKÁCS Ádám, 2009, Biopolitika és nemzeti állapot: egy foucault-i problematika rekonstrukciója. In: Cieger András (szerk.): *Kötőerők. Az identitás történetének térbeli keretei*, Budapest, Atelier Kiadó, 15–28.
- TÓMÓ Margaréta, 2014, Ti még itthon vagytok? [online] *Magyar Szó*, december 16. [Letöltés időpontja: 2020. december 5.]. Elérhető: http://www.magyorszo.com/hu/2555/velemen_y_allaspon_t/119677/Ti-meg-itthon-vagytok.htm